

Afganistanin poliittinen kehitys 1970-luvulla

Afganistan pysyi 1970-luvulle asti syrjässä kylmän sodan tapahtumista ja yhteiskunnaltaan perinteisten heimojen ja klaanien hallitsemana maana. Sieltä pidettiin yhteyksiä vähäisesti mutta pääpiirtein tasapainoisesti sekä Neuvostoliittoon että länsimaihin. Vaikeiden kulkuyhteyksien vuoksi taloudellinen kanssakäyminen rajoittui lähinaapuristoon.

Kun vuonna 1973 Mohammed Daoud Khan kaappasi vallan kuningas Zahir Shaahilta, myös suurvallat kiinnostuivat Afganistanista. Yhdysvallat ja Iran laajensivat siellä vaikutustaan, ja Neuvostoliitto joutui hieman vetäytymään. Huhtikuussa 1978 Daoud puolestaan syrjäytettiin ja surmattiin vallankaappauksessa, jonka toimeenpanivat Neuvostoliiton kouluttamat upseerit.

Nur Mohammed Taraki muodosti neuvostomyönteisen hallituksen, joka aloitti laajan vasemmistolaisen ja Neuvostoliiton tukeman uudistusohjelman. Siihen kuului muun muassa maanomistusolojen uudistus ja naisten aseman parantaminen, mutta vastaan toimivat useat klaanijohtajat ja islamilaiset ryhmittymät.

Neuvostoliiton ja Afganistanin välille solmittiin joulukuussa 1978 ystävyys- ja yhteistyösopimus, joka muistutti Euroopassa tehtyjä yya-sopimuksia mutta ei sisältänyt konkreettista avunantovelvoitetta. Sopimuksessa tunnustettiin Afganistanin asema sitoutumattomana maana.

Iranin vallankumouksellinen pappishallinto ryhtyi vuoden 1979 alussa avustamaan Kabulissa toimineen hallituksen vastaista kampanjaa. Kapinaliike laajeni erityisesti Iranin vaikutuksen alaisella Heratin alueella. Afgaanijohtaja Taraki pyysi maaliskuussa Neuvostoliitolta entistä tehokkaampaa sotilaallista ja taloudellista apua. Vaikka Moskovassa pelättiin radikaalin islamilaisen liikehdinnän leviämistä Neuvostoliittoon, johto kuitenkin epäröi puuttua suoranaisesti Afganistanin tilanteeseen. Syksyllä Taraki syrjäytettiin väkivaltaisesti, ja hänen tilalleen tuli Hafizullah Amin, joka jatkoi jyrkkiä toimia maakuntien kapinallisia vastaan.

Afganistanin politiikkaa ja yhteiskuntaa leimasi 1970-luvulla syvenevä valtataistelu, jossa oli monia rintamia. Moskovaan nojaava marxilainen hallitus oli sisäisesti riitainen, mutta myös sitä vastaan kamppailevat heimo- ja klaanijohtajat toimivat toisistaan erillään ja ristiriitaisin tavoittein. Radikaalin islamin vaikutusvalta maakunnissa oli joka tapauksessa kasvussa, eikä Kabulin hallitus kyennyt pitämään läheskään koko maata hallinnassaan. Tilanne houkutteli ulkomaita sekaantumaan sisäisesti hajanaisen maan valtapeliin.

Lähteinä mm: Steve Coll, *Chost Wars* (2004), s. 38 - 52; John Cooley, *Unholy Wars* (2000), s. 1 - 20; Jeremy Isaacs - Taylor Downing, *Cold War* (1998), s. 324 - 326;

Neamotollah Nojumi, *The Rise of the Taliban in Afganistan* (2002), 11 - 74; Odd Arne Westad, *The Global Cold War* (2005), 299 - 316.